

שיעור יג: מועד לאדם ולבהמה - שיטת ה"ר מנחם

דף ב ע"ב

תוכן:

- א. הפירוש השני בתוספות
- ב. הבנה ברבי מנחם שההעדאה לאדם עושה העדאה לבהמה
 - צורת הדברים בתוספות
 - הבנה פשטנית בחילוק
 - הבנה למדנית בחילוק
 - עפי"ז ההבדל
 - לשון הגמרא ולשון תוספות
- ג. הבנה ברבי מנחם שמעולם לא הייתה חזרה מבהמה
 - קושי בהבנת תוספות
 - הבנת רבנו מנחם - "מועד לכל" ולא "מועד לאדם ולבהמה"
 - נפק"מ בין הפשטים
 - קושי בלשון הגמרא
- ד. שאלת הסברות ההפוכות בין ר"פ לרב זביד
 - ביאור העניין
- ה. בין החזרה ברב זביד לחזרה של רב פפא
 - חילוק א: האם השור המשיך לנגוח אדם
 - חילוק ב: רב זביד חלק על ר"פ גם לגבי אדם אית ליה מזלא
 - חילוק ג: ציורי המועדות הינן שונים בתכלית
- ו. הבנת השיטמ"ק בתירוץ הסברות ההפוכות
 - חילוק השיטמ"ק והדוחק בלשון

חזרה ממועדות לעומת גילוי שלא הייתה מועדות
שני סוגי ביטול מועדות
הבנה שונה בשיטמ"ק

מקורות

תוספות ד"ה "ומלתא" בפירוש ה"ר מנחם
רע"א בתוספות רע"א תחילת פרק 'ארבעה וחמישה' אות מא
'נחלת-דוד' כאן על תוד"ה "ומלתא" (בדיבורו השני עליהם)
שיטמ"ק לדף לז בתרצו לשאלת האחרונים הנ"ל

א. הפירוש השני בתוספות

בתוספות ישנו פירוש נוסף: "וה"ר מנחם פי' דה"ק מועד לאדם שהיה מועד לכל וחזר בו מבהמה ונשאר מועד לאדם הוי מועד לבהמה, דחזרה דבהמה לאו חזרה היא, אבל מועד לכל וחזרה מאדם לא הוי מועד לאדם דחזרה דאדם חזרה היא".

ה"ר מנחם מבדיל בין הפיכה למועד מלכתחילה, שם לר"פ באמת אין הבדל בין אדם לבהמה וכמו שמועד לבהמה אינו נעשה מועד לאדם, כך גם מועד לאדם לא נעשה מועד לבהמה, לבין חזרה ממועדות. לשיטתו, בחזרה ממועדות יש הבדל בין אדם לבהמה, חזר בו מבהמה ונשאר מועד לאדם הוא עדיין גם מועד לבהמה, אולם אם חזר מאדם כבר אינו מועד לאדם.

ויש להבין:

הרי לרב פפא יכול להיות מועד לאדם ומ"מ לבהמה עדיין אינו מועד, שהרי כשנעשה מועד לאדם לא נעשה בזה גם מועד לבהמה, ואם כן קשה מדוע כשהייתה חזרה מבהמה וכעת נשאר מועד לאדם מיד חוזרת לה ההתייעדות לבהמה כיוון שנשארה מועד לאדם, הרי לר"פ יתכן שהוא מועד לאדם בלא שיהיה גם מועד לבהמה?

ניתן להבין את דברי תוספות בכמה אופנים שבעיקרם מתחלקים לשתי הבנות יסודיות:

1. ניתן להבין שאכן הייתה חזרה מבהמה, אולם המצב שבו נותר השור על העדאת אדם הוא זה שמיד מחזיר חזרה את ההתייעדות לבהמה, וכפי שהצגנו בשאלתנו.

2. אולם ניתן להבין שמעולם לא חלה החזרה מבהמה.

בכל אחת מההבנות ישנם קשיים בסברא ובלשון הגמרא ותוספות וכפי שבע"ה נרחיב ונברר בשיעור זה.

ב. הבנה ברבי מנחם שהעדאה לאדם עושה העדאה לבהמה

צורת הדברים בתוספות

ניתן להבין כמו שהבנו בשאלה, שלאחר שחזר מבהמה וכבר אינו מועד לבהמה, נשאר באמת רק מועד לאדם, אלא שכעת מודה ר"פ שמועד לאדם הוא מועד לבהמה אף שבדף לז סבר שמועד לאדם אינו מועד לבהמה. א"כ, אמנם בפועל החזרה מבהמה לא הועילה, אולם באופן מדויק החזרה הועילה והייתה חזרה, אלא שלאחר מכן קופצת לה מחדש התייעדות לבהמה מכוח שהוא מועד לאדם.

או במילים אחרות: ההתייעדות המפורשת שהייתה לבהמה הסתיימה, אולם התחדשה לה התייעדות בסתמא לבהמה מכוח ההתייעדות המפורשת לאדם.

יש להבין מה החילוק ומדוע בציור זה יודה ר"פ ש'מועד לאדם הוא מועד לבהמה'?

הבנה פשטנית בחילוק

אפ"ל בפשטות, דכאשר נגח רק אדם ולא נגח בהמה, יש רק 'סתמא' על כך שייגח בהמה ולא יותר מכך ולדעת ר"פ לא די בזה כדי לעשותו מועד וכמו שביארנו בשיעור הקודם, אולם כאשר כבר בעבר היה לו רקע של מועדות לבהמה אף שבאמת חזר בו, מ"מ מכיוון שבעבר כבר היה מועד לבהמה י"ל שכעת שהוא מועד לאדם יש כאן יותר מאשר 'סתמא' שייגח בהמה וכאן מודה ר"פ שבמה שיש בו די לעשותו מועד.

הבנה למדנית בחילוק

יסוד ר' ראובן - העדאה הינה חלות דין

אפ"ל באופן אחר בהקדם חידוש יסוד. בחידושי ר' ראובן כאן ביאר שדין התייעדות אינו רק עניין מציאותי שקרה בשור המועד, אלא הוא גם חלות דין, לכן מצאנו ששור שנגח ג בהמות של הפקר או של כנענים אינו נעשה מועד בכך כי בעיני דווקא נגיחות של חיוב, והנה מצד הסברא המציאותית-התנהגותית של השור, באמת אין נפק"מ אם השור נגח שלוש נגיחות של חיוב או של פטור (אמנם הפנ"י בדף מא ביאר שלכנעני אין מזל כישראל וזו סברא במציאות) אלא יש בנוסף לעניין המציאותי גם חלות דין של העדאה ולזה בעיני דווקא נגיחות של חיוב.

עפ"ז ההבדל

והנה ההבדל בין נגיחת אדם לנגיחת בהמה הוא הבדל שבמציאות מצד דפוס ההתנהגות של השור ונאמר שבזה ר"פ מודה שמועד לנגוח אדם חזקתו שיגח גם בהמה, אולם סובר ר"פ שאעפ"כ אינו נעשה מועד לבהמה בגלל חלות דין העדאה, שאין חלות העדאה אלא כלפי אותו המין שהועד עליו (ורב זביד או שחלק וסבר של"צ כלל חלות דין העדאה, או שסבר שאותה חלות מועילה אף ליצור חלות על המין האחר, וא"כ לפי"ז מחלוקתם היא דינית ולא קשורה כלל למציאות, דשניהם מסכימים שמצד המציאות הוא מועד לנגוח).

א"כ, כאשר השור כבר היה מועד לאדם ולבהמה ובא לחזור בו, כאן השאלה שלפנינו הינה רק בסברא המציאותית, שהרי חזרה נעשית רק ע"י שינוי ההתנהגות, אולם דין ההעדאה שחל בו כבר לגבי בהמה לא בטל (לפי"ז יוצא ששור שמועד לחמורים וחזר בו מחמורים, אם אח"כ שוב נוגח ג"פ חמורים, אף אם יגח חמורים של הפקר שאינם בני חיוב ייעשה מועד, כי כאן אי"צ שייעשה בו דין העדאה כי כבר נעשה בו דין העדאה ורק ההרגל הלך וכעת חזר, ומצד ההרגל בפשטות אין הבדל בין בני חיוב לשאינן) והשאלה היחידה היא האם כשחוזר בו מבהמה ולא מאדם, כבר לא נוגח מציאותית בהמה ולזה ר"פ סובר שכן ממשיך לנגוח בהמה בגלל שהוא מועד לאדם, אולם כשהפסיק לנגוח אדם הוי חזרה מאדם ולא מבהמה אף שהעדאה לאדם נשארה אך חזינן שכבר אין לו כוח ליגח אדם.

לפי דרך זו, מה שהגמרא אומרת "מועד לאדם הוי מועד לבהמה" מוסב על סברת הנגיחה, הסברא המציאותית שלזה ר"פ מסכים לר"ז.

לשון הגמרא ולשון תוספות

מ"מ, לפי שני הסברים אלו, לפני החזרה היה 'מועד לכל' ואחרי החזרה הוא בעצם מועד לאדם ואף שבד"כ אינו מועד לבהמה - כאן הוא גם מועד לבהמה.

לפי"ז לשון הגמרא "מועד לאדם הוי מועד לבהמה" היא מאד מדויקת, אולם בלשון תוספות כתוב שחזרת בהמה 'לאו חזרה היא', וזה לכאורה מורה שלא כהסברנו הנ"ל אלא באמת אין כאן כלל חזרה ונשאר "מועד לכל".

ג. הבנה ברבי מנחם שמעולם לא הייתה חזרה מבהמה

כעת נאמר שבניגוד להבנה הקודמת, באמת אין לראות את הפסקת נגיחות הבהמות שראה ג"פ ולא נגח כמעידה על חזרה, שהרי ממשיך לנגוח בנ"א.

קושי בהבנת תוספות

אולם יל"ע מה הסברא בדבר, שהרי אם הנושא שלפנינו היה רק עניין קושי הנגיחות, הרי שבאמת מכיוון שנגיחת בהמה קלה יותר מנגיחת אדם וממילא בכלל מאתים מנה, אין לפרש את אי-נגיחת הבהמה כחוסר יכולת ליגח בהמה שהרי היא ממשיכה לנגוח אדם ובכלל מאתים מנה, אלא יש לתלות זאת בסיבה מקרית וחיצונית. אולם הקושי הוא, שהרי יש לר"פ עוד טעם שלא להחשיב מועד לדבר אחד מועד לדבר השני מעבר לחוסר כוח וכדו' והוא מצד עצם שינוי המינים, שהרי אף אם אין אחד מהם בעל כוח גדול מהאחר, ר"פ לא עושהו מועד למין אחר, וא"כ כאן, אף שממשיך לנגוח אדם אולם כבר אינו מגלה נטייה לנגיחת בהמה, וא"כ אולי באמת כבר אין לו נטייה לנגוח בהמה וא"כ צריך להיות לר"פ שלא יהיה מועד, כמו שמועד לאדם לר"פ אינו מועד לבהמה כי אולי אין לו נטייה לנגיחת בהמה?

הבנת רבנו מנחם - "מועד לכל" ולא "מועד לאדם ולבהמה"

והנה לפי היסוד הנ"ל מר' ראובן באמת רב פפא שאומר שמועד למין זה אינו מועד למין אחר, אין זה מפני שסובר שיש בחלוקת המינים כדי לומר שאין השור נמשך למינים אחרים, אלא הכל מצד הלכות ההתייעדות, אולם מסכים הוא שאם יש הבדל בדרגות קושי הנגיחה זה מורה שלא יתנהג בנגיחה וא"כ לפיו לא קשה, שהרי אין לומר שנמשך דווקא למין אדם ולא למין בהמה והתייעדות הרי הייתה גם על בהמה וחזרה התנהגותית אין כאן כיוון שממשיך לנגוח אדם.

וניתן לבאר את דברי רבי מנחם גם אם נאמר שדין העדאה כן מתבטל כאשר התנהגות השור השתנתה (לא כמו שנקטנו לעיל) אלא שדווקא כאן לא התבטל מפני שאין סיבה לבטלו כי התנהגותו הזו שממשיך ליגח אדם מעידה גם על המשך ההרגל לנגיחת בהמה.

אולם גם אם לא נבאר את רב פפא כיסוד ר' ראובן נוכל לבאר את דברי התוספות. אם

נדייק בתוספות נראה שלא מדובר כאן ב"מועד לאדם ומועד לבהמה" אלא ב"מועד לכל", היינו בנגח אדם שור וחמור. והתופעה שחזרה כאן ע"ע שלוש פעמים איננה נגיחת כל מין לעצמו, שהרי כל מין נגח פעם אחת בלבד אלא שלוש פעמים נגח את כולם ללא הבדלה בין המינים וזה מוכיח שנוגח מצד שרוצה את הנגיחה ולא מצד מין מסוים שדווקא אליו נמשך לנגוח, (אמנם בשיעור הקודם ביארנו באופן שונה את גדר 'מועד לכל') אין הכוונה שנוטה לנגוח את כולם שהרי לא ראינו שנמשך לכולם, אלא שנוגח לא מצד משיכה למין מסוים אלא משיכה לנגיחה כשלעצמה וזה לא מתבטל גם אם לא נגח ג"פ בהמה, כי לא התבטלה משיכתו לנגיחה כנגיחה וא"כ ה"מועד לכל" שהיה לו לא מתבטל מצד חוסר עניין במין מסוים ודו"ק.

נפק"מ בין הפשטים

לפי הפשט הזה, בניגוד לקודם, לר"פ תמיד 'מועד לאדם' אינו 'מועד לבהמה', אלא שכאן אינו נקרא 'מועד לאדם' אלא 'מועד לכל', אך אם באמת יהיה 'מועד לאדם' לחוד ולבהמה לחוד כגון שיגח ג"פ אדם וג"פ מין אחד של בהמה ויחזור בו מאותו מין של בהמה ויישאר מועד לאדם לא יהיה מועד לאותו המין, משא"כ להסבר הראשון.

קושי בלשון הגמרא

לפי ביאור זה, לשון הגמרא "מועד לאדם הוי מועד לבהמה" לא מובן, שהרי להנ"ל היה צ"ל שחזרה דבהמה לאו חזרה היא, אולם לשון תוספות מדוקדק לפי"ז. אולם לפי ההסבר שהסברנו אליבא דיסוד ר' ראובן, מובן לשון הגמרא.

ד. שאלת הסברות הפוכות בין ר"פ לרב זביד

רע"א בתוספות רע"א תחילת פרק 'ארבעה וחמישה' והנח"ד, הקשו על תוספות, דהנה רב זביד שם סבר מועד לאדם בסתמא הוי מועד לבהמה ואפ"ה מבאר שם בגמרא שחזרה מבהמה הוי חזרה (אף שסומכוס שם סובר שלא הוי חזרה אך חכמים חולקים עליו) ואילו לרב פפא לפי תוספות יוצאת ממש סברא הפוכה והיא שבסתמא מועד לאדם לא הוי מועד לבהמה אך חזרה דבהמה לא הוי חזרה ומהיכ"ת להמציא סברות הפוכות, שלרב זביד חמורה העדאה מחזרה ואילו לר"פ חמורה חזרה מהעדאה?

ויותר קשה, דלכאורה צריך להיות הפוך, דלרב זביד שמועד לאדם כולל מועד לבהמה, א"כ צריך להיות שאפילו יחזור מבהמה כיוון שנשאר מועד לאדם הרי שיהיה מועד לבהמה ואילו לר"פ שאינה אותה מועדות היה צ"ל שכשחזר מבהמה הוי חזרה אף שנשאר מועד לאדם? ואף שלרב זביד זה הפשט במשנה בדף לז ולרב פפא יש פשט אחר במשנה, אולם איך יתכנו סברות הפוכות?

ביאור העניין

כדי לומר שאין כאן סברות הפוכות יש ראשית להבחין שהשאלות אצלנו ובדף לז הינן שאלות שונות, אצלנו הנושא הוא הבדלי קושי הנגיחות, לצורך נגיחת אדם צריך השור להיות יותר נגחן מאשר לצורך נגיחת בהמה כי אדם אית ליה מזלא, אולם בדף לז דנים סתם אם מועד למין אחד הוא גם מועד למין השני כיון שחלוקים במינים ולא בגלל שלאחד צריך יותר כוח וכדו'.

והנה תוספות שם הביאו מדף מא שאמר רב זביד שמועד לבהמה הוי מועד לאדם וכתבו לבסוף ששמא חזר בו רב זביד לאור הסוגיה אצלנו בדף ב (שלא כהבנת הרמב"ם שלא ראה סתירה וכמו שעסקנו בשיטתו בעבר) ולכאורה יל"ע בדבריהם, מדוע שרב זביד יחזור בו? הרי ראינו את שיטתו בדף לז שס"ל שמועד למין אחד הוא מועד למין אחר. אולם להנ"ל מובן, שהרי מצד הנידון שבדף לז שיש כאן שני מינים שונים, בזה ס"ל לרב זביד שאין לחלק בין המינים, אך מבהמה לאדם ישנה סברא אחרת והיא שלא רק שיש כאן סתם מין אחר, אלא יש סברא שלנגוח אדם דרוש יותר חוזק ובזה יודה רב זביד שאינו נעשה נגחן לאדם.

א"כ נמצא שאין כאן סברות הפוכות, שהרי כשחלקו ר"פ ור"ז אם מועד למין אחד נעשה מועד למין אחר, דנו מצד ההבדל בין המינים, (ואילו מבהמה לאדם יתכן שר"ז מודה כדברי תוספות) אולם לעניין שאלת החזרה דנים בשאלה האם שייכת חזרה שלא להיות יותר נגחן למין החלש אף שעדיין נותר נגחן למין החזק ואז דנים בסברת חוזק הנגיחות ונמצא שיש כאן שתי מחלוקות שונות בין ר"פ לר"ז שאין קשר ביניהם.

אולם עדיין קשה דאף אם אין כאן סברות הפוכות, אולם לכאורה תישאר עדיין שאלה והיא שהרי ראינו שרב זביד סובר שמועילה חזרה של בהמה אף שעדיין נותר מועד לאדם וא"כ מניין לתוספות לבוא ולחדש שר"פ חולק על סברא זו?

ה. בין החזרה ברב זביד לחזרה של רב פפא

לשם כך נבחין בין עניין החזרה אצלנו לעניין החזרה שם בכמה אופנים:

חילוק א: האם השור המשיך לנגוח אדם

תוספות אצלנו כתבו שלאחר שחזר מנגיחות בהמה "נשאר נגחן לאדם", נראה בפשטות שכוונתם היא שנגח עוד פעם אדם (לא שלוש פעמים ברצף), ולא שהפסיק לנגוח ורק לא חזר בו מאדם כגון שההפסקות היו לא בסדר מסויים וג"פ, אולם רב זביד בדף לז כתב רק שחזר בו מבהמה אולם לא כתב שהמשיך לנגוח אדם וא"כ ניתן לבאר שם שכבר אינו נוגח בנ"א, למרות שלא הוחזק לחזור בו מנגיחות בנ"א כיוון שההפסקות לא היו ג"פ במהלך מסודר.

א"כ, אצלנו שממשיך לנגוח בנ"א אין לנו לומר שבזה שהפסיק לנגוח בהמות באמת שינה את טבעו, משא"כ שם שכבר אינו נוגח בנ"א, למרות שלא הוחזק לחזור בו, ניתן לומר ששינה את טבעו.

חילוק ב: רב זביד חלק על ר"פ גם לגבי אדם אית ליה מזלא

אם ננקוט שלא כחילוק הנ"ל, אלא ששם עסקינן באותו ציור וממשיך לנגוח בנ"א, הרי שלכאורה מצד הסברא הרי שסברת ר"פ מאד מסתברת כיוון שעדיין השור ממשיך לנגוח נגיחות קשות כיצד נאמר שחזר בו מבהמה, אולם סברת ר"ז צ"ע, כיצד נאמר שחזר בו? כנראה למדו תוספות שרב זביד, שהוא זה שלמד בדף מא שמועד לבהמה הוי מועד לאדם ותוספות בדף לז ראו זאת כמחלוקת עם סוגיין שהרי אמרו 'שמא חזר בו', לא סבר שלאדם אית מזלא כזה שיותר קשה לנוגחו, כי אם היה סובר שיותר קשה לנגוח אדם הרי שלמרות שסבר ששינוי המינים אינו סיבה שהשור לא יגח, מ"מ מבהמה לאדם היה מודה שלא נעשה מועד, אע"כ חולק ר"ז על סוגיין וא"כ מה שאמר בדף לז שחזרת בהמה מהני הרי זה דווקא לשיטתו שכדי לנגוח אדם ל"צ להיות נגחן יותר, דגם הסוגייה בדף לז היא לפני שחזר בו שהרי תוספות אמרו שמא חזר בו בגלל דף ב, משמע שמדף לז עצמו לא רואים שחזר בו, וא"כ לפי"ז כל תירוץ רב זביד בדף לז שחזר מבהמה, ישתנה לאחר שחזר בו.

אמנם העירני ידידי הרב א. וייץ שליט"א מדברי תוספות בדף לז ד"ה "רב זביד" שכתבו

לבאר מדוע המשנה שם לא כתבה לרב זביד "מועד לבהמה ואינו מועד לאדם" הא סתמא הוי מועד, בגלל ששמא רב זביד חזר בו ומודה לסוגיין וא"כ נראה שלמדו שפירוש המשנה שם לרב זביד עולה גם לאחר שחזר בו ואעפ"כ דייק בה שחזרה דבהמה הוי חזרה, ויפה העיר.

חילוק ג: ציורי המועדות הינן שונים בתכלית

בכלל י"ל דלפי מה שדייקנו לעיל בדברי רבי מנחם הרי שהשאלה כלל לא קשה. אם נדייק בדברי רב זביד בדף לז נראה שרב זביד לא דיבר על שור שהיה 'מועד לכל' כמו שתוספות אצלנו דיברו, אלא על 'מועד לאדם ומועד לבהמה' (נגח ג"פ אדם וג"פ מין מסוים של בהמה ולא נעשה 'מועד לכל') ולכן כשחוזר מבהמה חזינן שכבר אין לו משיכה למין הבהמה, אולם ר"פ מדבר בתוספות ב'מועד לכל' ששם לא שייכת חזרה כמו שבארנו לעיל שהרי מועדותו לא הייתה מצד נגיחת מין מסוים אלא מצד נגיחה כנגיחה.

ו. הבנת השיטמ"ק בתירוץ הסברות הפוכות

חילוק השיטמ"ק והדוחק בלשון

באמת את שאלת רע"א שאל כבר השיטמ"ק בדף לז והוא תירץ שאין זו אותה חזרה. לרב זביד שמועד לאדם נעשה בסתמא מועד לבהמה, הרי שכאשר דיבר על 'חזרה מבהמה' דיבר על חזרה מציור כזה של התייעדות, ואילו ר"פ שלדידו לא נעשה מסתמא מועד לבהמה אלא רק אם ממש נגח ג"פ בהמה, דיבר על חזרה מציור התייעדות שבו היה מועד לבהמה כתוצרה מנגיחתה ג"פ, שאז חזרה לא מהני.

הנח"ד רצה לומר ג"כ כתירוץ השיטמ"ק אלא שהקשה ע"ז דלשון הש"ס שם בדף לז "כגון דהוה מועד לאדם ומועד לבהמה והדר ביה מבהמה" לא מורה שהיה בסתמא מועד לבהמה, אלא שהיה ממש מועד לבהמה.

חזרה ממועדות לעומת גילוי שלא הייתה מועדות

והנה יל"ע בסברת החילוק שבשיטמ"ק, מה ההבדל?

בפשטות י"ל שהיכן שהשור היה מלכתחילה מועד גם לאדם וגם לבהמה, רק בכה"ג צריך

דין חזרה, היינו צריך לבטל את דין ההעדאה מהבהמה, אך כשמועד בסתמא לבהמה ל"צ לבטל את דין מועד מהבהמה, אלא די בכך שהשור ראה ג"פ בהמה ולא נגח, בזה נוכחנו לראות שטעינו ובאמת בהעדאת האדם לא הייתה התיעדות לבהמה וא"ז דין חזרה אלא גילוי שאין כאן העדאה לבהמה.

והנה הבנה כזו נוכל לומר אם נבין שעניין העדאה הוא סימן ולא סיבה, שאז נוכל לומר שיש במועד לאדם סתמא גם על בהמה וב'סתמא' יש סימן גם על בהמה וכעת חזינו שטעינו בסימן, אולם אם העדאה היא סיבה הרי שאמרינן שנגיחת האדם יצרה גם סיבה והתרגלות לנגיחת בהמה וא"כ כעת לא נאמר שטעינו כי לא שייכת טעות בזה שהרי ההרגל כבר נעשה, אלא אמרינן שאמנם קנה טבע ליגח בהמה אלא אח"כ הרגיל א"ע בטבע חדש וא"כ שוב יש לעקור את הטבע הראשון ולבנות טבע חדש וא"כ מה הנפק"מ בין שני המקרים?

אך צ"ל פשוט, כמו שלצד של 'סימן' או אומרים שבסתמא יש סימן, כך גם לצד של 'סיבה' אמרינן שבסתמא יש סיבה, כך או אומדים את הדברים, שיש בנגיחות האדם סיבה לא רק לנגוח אדם אלא גם לנגוח בהמה, וכעת התברר שטעינו באומדנא שלנו ובאמת לא הייתה סיבה לגבי בהמה.

שני סוגי ביטול מועדות

אולם קשה ע"ז מלשון הש"ס "דחזרה דבהמה מיהא חזרה היא" דלהנ"ל אין כאן 'חזרה' אלא רק גילוי שמלכתחילה לא הייתה מועדות לבהמה ואילו מלשון הגמרא נראה שהיכן שנעשה מועד ע"י סתמא צריך לדין חזרה בג"פ ולא אומרים שאגלאי מילתא שלא היה סתמא וכמו במקרה שנגח ב"פ אדם וראה בהמה ולא נגחה וראה אדם שלישי ונגחו שלא נעשה מועד לבהמה דאין סתמא.

אולם עדיין ניתן ללמוד בפשטות בשיטמ"ק, בסגנון שונה, שמכיוון שמועד עניינו הרגל ומה שהרגל לאדם מרגיל לבהמה זה רק מכוח 'סתמא', הרי שזו מדרגה אחרת בהרגל, ולבטל הרגל כזה יותר קל מלבטל הרגל שנקנה ישירות.

הבנה שונה בשיטמ"ק

אפשר ללמוד בשיטמ"ק באופן אחר. כאן, לר"פ, שנגח אדם שור וחמור נעשה מועד כי אצלו אין חילוק בין המינים לכן נעשה 'מועד לכל' דרק בגלל שאין חילוק לגביו בין המינים נעשה מועד לכל דאל"כ לא היה מועד לשום מין שהרי כל מין נגח פ"א, ממילא כשמפסיק לנגוח בהמה וממשיך לנגוח אדם (וכך נבאר בתוספות שממשיך לנגוח אדם) אין הפשט שהוא נגחן לאדם אלא הוא נגחן לכל המינים ולא חזר בו מלהיות נגחן לכל המינים ואין משמעות לחזרת בהמה, אך ברב זביד מה שיש העדאה לבהמה כאשר הוא מועד לאדם, אין זה בגלל שאינו מבדיל בין המינים אלא אמרינן שיש סתמא דמילתא שנוגח את מין הבהמות, אך כשהוא חוזר מבהמה הוא מבטל את ההעדאה.

ז"א, לא כהסברים הקודמים שהסברנו בשיטמ"ק שהחילוק הוא אם צריך לבטל העדאה או לגלות שמעולם לא הייתה, או שהחילוק הוא איך מבטלים כל סוג הרגל, אלא אף שבאמת צריך לבטל את ההעדאה אך כאן באמת רואים ביטול ואילו בר"פ לא רואים בטול כי נעשה 'מועד לכל' ואין משמעות לחזרה.

אולם יש להעיר שלפי הסבר זה ל"צ להגיע לדברי השיטמ"ק שמסתמא נעשה מועד לבהמה, אלא גם אם נעשה ממש מועד לבהמה.

